

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJESİ**

**ZİHİNSEL ENGELLİ ÇOCUĞU OLAN AİLELERİN
EĞİTİM HARCAMALARI**

Musa YILDIZ

DENİZLİ - 2024

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJESİ**

**ZİHİNSEL ENGELLİ ÇOCUĞU OLAN AİLELERİN
EĞİTİM HARCAMALARI**

Musa YILDIZ

**Danışman
Dr. Gökhan TUZCU**

TEŐEKKÜR

Kıymetli hocam danıőmanım Dr. Gökhan Tuzcu'ya,

Sevgili eőim Dilek Yıldız,

Sevgili kızım Ayőe Buket Yıldız,

Sevgili oğlum Murat Yıldız,

Beni dünyaya getiren ve her daim varlıkları ile güç bulduğum sevgili annem Ayőe Yıldız ve değerli babam İsmail Yıldız'a

Yüksek Lisans Eğitimim boyunca bilgilerinden yararlandığım, derslerime giren bütün hocalarıma teőekkür ederim.

Musa YILDIZ

ETİK BEYANNAMESİ

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, proje yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu proje çalışmasında; proje içindeki tüm bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi; görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu; başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu; atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi; kullanılan verilerde herhangi bir tahriyat yapmadığımı; bu projenin tamamını ya da herhangi bir bölümünü bu üniversitede ya da başka bir üniversitede, başka bir tezsiz yüksek lisans projesi olarak sunmadığımı beyan ederim.

Musa YILDIZ

ÖZET

ZİHİNSEL ENGELLİ ÇOCUĞU OLAN AİLELERİN EĞİTİM HARCAMALARI

YILDIZ, Musa

Tezsiz Yüksek Lisans Projesi, Eğitim Bilimleri ABD

Eğitim Yönetimi Bilim Dalı

Proje Danışmanı: Dr. Gökhan TUZCU

Ocak 2024, 45 sayfa

Bu araştırma, betimsel tarama modelinde ve nicel bir çalışma olarak yapılmıştır. Veriler, kolay ulaşılabilir örneklem yöntemi ile Denizli Polis Amca Özel Eğitim ve Uygulama Okulu'nda çocuğu olan 99 aileden toplanmıştır. Veriler, bu araştırmanın danışmanı olan Gökhan Tuzcu tarafından geliştirilmiş form ile toplanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde SPSS kullanılmış ve frekans, yüzde, ortalama ve ki kare değerleri hesaplanmıştır.

Araştırmada ulaşılan sonuçlar şöyle özetlenebilir: Zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin mesleklerine bakıldığında; anneler çoğunlukla ev hanımıdır, az bir bölümü farklı mesleklerde çalışmaktadır. Babaların büyük çoğunluğu işçidir, ardından memur olanlar gelmektedir. Aileler, çocuklarının eğitimi sürecinde şu alanlarda harcama yapmamaktadır: Ulaşım, okul aidatı, beslenme, okul gezisi, özel eğitim ve rehberlik. Diğer bir deyişle bu alanlardaki harcamaları devlet karşılamaktadır. Ailelerin harcama yaptığı alanlar şunlardır: Kıyafet-giyim, eğitim malzemesi, özel beslenme, sağlık, cihaz ve bez alımı.

Ailelerin yarısından fazlası, çocuklarının özel beslenmesi için bir ayda 100 - 4.000 ₺ arasında harcama yapmaktadır. Ailelerin çoğunluğu, çocukların yılsonu etkinliği için harcama yapmamakta, az bir bölümü ise 45 - 250 ₺ arasında harcama yapmaktadır. Çocukların sağlığı için aileler tarafından yapılan en yüksek harcama, 401 ₺ ve üzerindedir. Çocukların özel cihaz kullanmaları için ailelerin yarısından fazlası harcama yapmamaktadır, yarıya yakını ise bir ayda ortalama 200 ₺ ve üzerinde harcama yapmaktadır. Ailelerin çoğu bir ayda 501 ₺ ve üzerinde bez harcaması yapmaktadır.

Çocuklarının eğitimi için ailelerin bir ayda yaptığı ortalama harcamalarda, en yüksek tutar 437,5 ₺ ile sağlık harcamasıdır. Bunu 398,5 ₺ ile kıyafet harcaması, 397,3 ₺ ile bez harcaması, 314,4 ₺ ile özel beslenme harcaması, 198,5 ₺ ile cihaz harcaması ve 162,0 ₺ ile eğitim malzemesi harcamaları izlemektedir.

Aileler tarafından yapılan harcamalar; ailenin aylık gelir düzeyine, anne mesleğine, baba mesleğine, anne eğitim düzeyine, yaşanan eve ve çocuk sayısına göre farklılık göstermemektedir. Kıyafet-giyim, eğitim malzemesi, özel beslenme, sağlık harcaması, cihaz

ya da bez harcamaları arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Aileler tarafından yapılan harcamalar; baba eğitim düzeylerine göre, kıyafet-giyim, eğitim malzemesi, özel beslenme, sağlık ve bez harcamalarında farklılık göstermemektedir. Ancak cihaz harcamaları ile baba eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Çocukların cinsiyeti ile çocuklar için yapılan eğitim malzemesi, özel beslenme, sağlık, cihaz ve bez harcamaları arasında anlamlı bir ilişki yoktur, ancak kıyafet-giyim harcamalarında anlamlı bir ilişki vardır.

Anahtar Sözcükler: Eğitim harcamaları, Eğitim ekonomisi, Zihinsel engelli, Özel eğitim.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJE ONAY FORMU	III
ETİK BEYANNAMESİ	V
ÖZET	VI
İÇİNDEKİLER	VIII
TABLolar LİSTESİ	X
BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.1.1. Problem Cümlesi	2
1.1.2. Alt Problemler	2
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Varsayımlar.....	3
1.5. Sınırlılıklar	3
1.6. Tanımlar	4
İKİNCİ BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	5
2.1. Kuramsal Çerçeve	5
2.1.1. Eğitim Finansmanı ve Harcamaları	5
2.1.2. Eğitim ve Ekonomik Yapı	5
2.1.3. Türkiye’de Eğitim Harcamaları	9
2.4. İlgili Araştırmalar	11
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM	13
3.1. Araştırmanın Modeli	13
3.2. Evren ve Örneklem.....	13
3.3. Veri Toplama Aracı	14
3.4. Verilerin Toplanması	14
3.5. Verilerin Çözümlemesi	14
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUMLAR	15
4.1. Betimsel İstatistikler	15
4.2. Alt Problemlere İlişkin Bulgular	20
4.2.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	20

4.2.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	22
4.2.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	23
BEŞİNCİ BÖLÜM: TARTIŞMA VE ÖNERİLER	29
5.1. Tartışma ve Sonuç.....	29
5.2. Öneriler	31
KAYNAKÇA	32
ÖZGEÇMİŞ.....	34

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 3.1. <i>Ailelerin Özelliklerine Göre Dağılımı</i>	13
Tablo 4.1. <i>Anne-Babanın Mesleği ve Aylık Geliri</i>	15
Tablo 4.2. <i>Herhangi Bir Eğitim Harcaması Yapılmayan Alanlar</i>	16
Tablo 4.3. <i>Giyim (Kıyafet) Harcamaları</i>	16
Tablo 4.4. <i>Eğitim Malzemeleri Harcamaları</i>	17
Tablo 4.5. <i>Özel Beslenme Harcamaları</i>	17
Tablo 4.6. <i>Yıl Sonu Etkinliği Harcamaları</i>	18
Tablo 4.7. <i>Sağlık Harcamaları</i>	18
Tablo 4.8. <i>Özel Cihaz Harcamaları</i>	19
Tablo 4.9. <i>Bez Harcamaları</i>	19
Tablo 4.10. <i>Ailelerin Yaptığı Harcamaların Dağılımı (TL)</i>	20
Tablo 4.11. <i>Ailelerin Aylık Ortalama Harcama Dağılımı (TL)</i>	22
Tablo 4.12. <i>Ailelerin Yaptığı Harcamaların Ailenin Aylık Gelir Durumuna Göre Ki Kare Analizi</i>	24
Tablo 4.13. <i>Ailelerin Yaptığı Harcamaların Anne Mesleğine Göre Ki Kare Analizi</i>	24
Tablo 4.14. <i>Ailelerin Yaptığı Harcamaların Baba Mesleğine Göre Ki Kare Analizi</i>	25
Tablo 4.15. <i>Ailelerin Yaptığı Harcamaların Anne Eğitim Düzeyine Göre Ki Kare Analizi</i>	25
Tablo 4.16. <i>Ailelerin Yaptığı Harcamaların Baba Eğitim Düzeyine Göre Ki Kare Analizi</i>	26
Tablo 4.17. <i>Ailelerin Yaptığı Harcamaların Yaşadıkları Eve Göre Ki Kare Analizi</i>	26
Tablo 4.18. <i>Ailelerin Yaptığı Harcamaların Çocuk Sayılarına Göre Ki Kare Analizi</i>	27
Tablo 4.19. <i>Ailelerin Yaptığı Harcamaların Çocukların Cinsiyetine Göre Ki Kare Analizi</i>	27

BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ

Eğitim, kişi, toplum ve devletin gelişmesi için en önemli sektörlerden biridir. Bu nedenle pek çok ülkede temel eğitim ücretsiz sunulmaktadır. Bu eğitim, yalnızca normal gelişim gösterenlere değil, tüm insanlara verilmektedir. Özel gereksinimli, kaynaştırma, öğrenme güçlüğü vb. engelleri olan öğrencilere de gelişimlerine uygun biçimde eğitim, Türkiye’de de verilmektedir. Hatta engel durumuna göre, engelli kişilere bakan ailedeki kişilere de ücret ödenmektedir. Ancak engel durumu arttıkça, ne bu ücret yeterli olmaktadır ne de bu kişilerin harcamalarına yetmektedir. Bu araştırmada, Denizli il merkezinde zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin eğitim harcamaları belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu bölümde, problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın amacı ve önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve tanımları yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Eğitim, kişilerin kendisine ve topluma yararlı olacak biçimde yetiştirilmesi süreci olarak tanımlanabilir. Kendisine yararlı olan kişi, topluma da yararlı olacaktır. Bu nedenle ülkelerin kalkınması için eğitim çok önemlidir. Eğitim, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yalnızca normal gelişim gösteren kişilere değil, bütün kişilere sunulan bir hizmettir. Bu durum Türkiye’de de böyledir. Ancak verilen eğitimin niteliği, sunulan hizmetin kalitesi ve yeterliği tartışılmaktadır. TÜİK tarafından yapılan (2011) “Özürlülerin Sorun ve Beklentileri” adlı araştırmada, engel türü ne olursa olsun özel gereksinimli kişilerin bakımını çoğunlukla annenin üstlendiği ve çocukların özel giderlerinin olduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla zihinsel engelli kişilerin özel masraflarının da olduğu ve bunun da ciddi giderler oluşturduğu bilinmektedir.

Zihinsel engelli kişiler için günlük yaşamda pek çok harcama yapılmaktadır. Bunların yanında eğitimleri için de harcama yapılmaktadır. Zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin, çocuklarına sağladıkları eğitimi destekleyici şeyler için oldukça fazla harcama gerektirmektedir. Bu harcamalar, ailelerin sosyo-ekonomik düzeyine ve okulun bulunduğu çevrenin sosyo-ekonomik düzeyine göre değişebilmektedir (Tuzcu, 2021, 171). Ailelerin ve çevrenin sosyo-ekonomik düzeyi, çocuğun gereksinim duyduğu araç-gereçler, yaşanan çevre ve engel durumu ve düzeyi gibi pek çok etken, zihinsel engelli çocuğa sahip olan ailenin eğitim harcamasında etkilidir.

Eğitim harcamaları, aileler gibi devletlerin de ekonomik güçleriyle orantılıdır. Bu bağlamda zihinsel engelli kişiler için okulların açılması, gelişimlerinin desteklenmesi, eğitim harcamalarının desteklenmesi, genel bütçeden gelen ödeneklerin oranlarıyla yakından ilişkilidir. Ancak yeterli miktarın hiçbir dönemde geldiği söylenemez. Bu durumda eksik kalan kısımların karşılanması, zihinsel engelli çocuğu olan ailelere düşmektedir. Zihinsel engelli kişilerin eğitim-araç gereçleri ile kişisel harcamalarının farklı ve fazla olması da aileleri zorlamakta ya da yetişememelerine neden olabilmektedir.

1.1.1. Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi şudur: Denizli il merkezinde yaşayan ailelerden zihinsel engelli çocuğu olanların, bu çocukların eğitimi için yaptıkları harcamaların türü ve miktarı nedir?

1.1.2. Alt Problemler

Araştırmanın alt problemleri şunlardır:

- 1) Aileler, zihinsel engelli çocuklarının eğitimi için hangi harcamaları yapmaktadırlar?
- 2) Bir aile, zihinsel engelli bir çocuğun eğitim alması için bir ayda ortalama kaç lira harcamaktadır?
- 3) Ailelerin yaptığı harcamalar;
  - Ana-babanın gelir durumuna göre değişmekte midir?
  - Ana-babanın mesleğine göre değişmekte midir?
  - Ana-babanın eğitim durumuna göre değişmekte midir?
  - Ana-babanın yaşadığı eve göre değişmekte midir?
  - Ana-babanın çocuk sayısına göre değişmekte midir?
  - Ana-babanın çocuklarının cinsiyetine göre değişmekte midir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin, çocuklarının eğitimi için yaptığı harcamaları ortaya koymaktır. Bu bağlamda yukarıda görölen sorulara yanıt aranmıştır. Toplanan verilerin çözümlenmesiyle, eğitim politikaları yapıcılara ve uygulayıcılara, eğitim ekonomisi ve planlaması alanında ve özel eğitim yapılacak araştırmalara katkı sağlanması beklenmektedir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Türkiye’de eğitime verilen önem her geçen yıl artmaktadır. Ancak bunun yeterli olduğu söylenemez. Önem verilen alanlardan biri de özel eğitim gerektiren çocukların eğitimidir. Zihinsel engeli olan çocukların eğitimi, normal gelişim gösteren çocuklardan çok farklıdır. Aynı zamanda yapılan harcamalar da farklıdır ve fazladır. Bu durum, genel bütçeden (merkezi yönetim bütçesinden) gelen paranın yetmemesi halinde ailelerin kendilerinin belli harcamaları üstlenmelerine neden olmaktadır. Bu bağlamda Tuzcu (2021, 138), eğitimin etkili bir biçimde sürebilmesi için gelir kaynaklarının çözümlenmesi ve hane halklarının yaptığı eğitim harcamalarının bilinmesi gerektiğini belirtmektedir.

Türkiye’de ailelerin eğitim harcamalarına ilişkin çok az sayıda araştırma olduğu gibi zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin eğitim harcamalarıyla ilgili araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu araştırmanın, zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin eğitim harcamaları alanında ilk olacağı sanılmaktadır. Bu alandaki bir boşluğun doldurulmasına katkı sağlaması bakımından da önemlidir. Ayrıca bu araştırmanın, zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin eğitim harcamalarıyla ilgili olarak ileride yapılacak araştırmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

Araştırmanın temel varsayımı şudur:

– Araştırmaya katılan aileler, veri toplama aracına samimi ve dürüstçe yanıt vermişlerdir, görüşleri gerçeği yansıtmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- Denizli il merkezinde yapılmıştır. Diğer illeri ve ilçeleri kapsamamaktadır.
- Kamuya (devlete) ait bir okulda yapılmıştır. Özel sektöre ait okulları kapsamamaktadır.
- Zihinsel engelli çocuğu olan aileler ile sınırlıdır. Diğer aileleri kapsamamaktadır.
- 2023-2024 öğretim yılı güz yarıyılında yapılmıştır. Bahar yarıyılı ve önceki yıllarda yapılan harcamaları kapsamamaktadır.

1.6. Tanımlar

Harcama (Gider): Bir kişi ya da şirketin mal ve hizmet üretme ve varolan çalışmalarını sürdürebilmesi için para vb değerlerini kullanması (Tuzcu, 2021, 137).

Eğitim Harcaması: Eğitim alanında gereksinim duyulan çalışmaların gerçekleştirilmesi için kamu ya da özel sektör tarafından yapılan tüm harcamalar (Tuzcu, 2021, 191).

Zihinsel Engelli Çocuk (Öğrenci): Zihinsel yetersizlikleri nedeniyle yaşıtlarından farklı bir öğrenme türüne ve düzeyine sahip olan kişi.

Zihinsel Engelliler Okulu: Zihinsel yetersizlikleri nedeniyle özel eğitime gereksinimi olan çocuklar ve gençler için özel olarak tasarlanmış eğitim kurumu.

İKİNCİ BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, araştırmanın kuramsal çerçevesi ve alanyazında bulunan ilgili araştırmalar kısaca anlatılmaktadır.

2.1. Kuramsal Çerçeve

Bu başlık altında, zihinsel engelli öğrenciler için yapılan harcamalara zemin oluşturan kuramsal bilgiler verilmektedir.

2.1.1. Eğitim Finansmanı ve Harcamaları

Eğitim harcamaları, eğitim hizmetlerinin yürütülebilmesi, nicel ve nitel bakımdan genişletilebilmesi için devlet, özel sektör ve aileler tarafından yapılan harcamaların tamamıdır (Tuzcu, 2006, 166). Finansman ise bir mal ya da hizmetin edinilmesi için gerekli olan kaynakların sağlanması demektir. Eğitimin finansmanı ise, eğitim hizmetlerinin gerçekleştirilmesi için gerekli olan mali kaynakların sağlanma süreci olarak ifade edilmektedir (Söyler, 2009, 6). Başka bir ifade ile eğitim finansmanı, eğitimle ilgili hedeflere ulaşabilmek adına gereken mali kaynaklara ulaşılmasını, ulaşılan kaynaklarınsa eşitlik ve etkinlik ölçütleri doğrultusunda toplum geneline dağıtılmasına karşılık gelmektedir (Tural, 2002, 28). Bu anlamda, eğitimin finansmanı, eğitim hizmetlerinin farklı yerleşim yerleri, eğitim türleri ve seviyeleriyle farklı toplumlardaki farklı sosyo-ekonomik grup ya da kişiler arasındaki dağılımıyla oldukça bağlantılı olduğunu belirtmek gerekir. Eğitimin finansmanının ne tür yöntem ya da yöntemler ile gerçekleştirilebildiği gelir dağılımının yanı sıra insan sermayesi dahil ekonomik kaynakların kullanım etkinliğinde de aktif rol oynamaktadır (Güngör ve Göksu, 2013, 62). Bunun yanı sıra ekonomik olarak gelişmişlik ve verimlilik eğitim harcamalarının hacim ve kalitesinde de önemli düzeyde etkili olmaktadır (Gülcan, 2008, 47). Eğitim finansmanının ekonomiyle bu şekilde karşılıklı etkileşim halinde olması “eğitim ekonomisi” kavramını ön plana çıkarmaktadır.

2.1.2. Eğitim ve Ekonomik Yapı

Eğitim ve ekonomik yapı arasında karşılıklı bir etkileşimin bulunduğu geniş çevrelerce dile getirilmektedir. Ekonomide meydana gelen değişiklikler eğitim sistemine etkide bulunmakta, eğitimde yaşanan değişimler de ekonomik gelişmenin sağlanması

noktasında belirleyici olabilmektedir (Kızılloluk, 2007, 26). Buna göre, esasında eğitimin belli açılardan ekonomik süreçle birlikte ilerlediği, ekonomik yapının gereksinimlerine yanıt verebilmek adına değişime uğradığı sonucuna varılabilmektedir (Ünal, 1996, 133).

Eğitim ekonomisinin çıkış noktasının, kişilerin aldıkları eğitim olduğunu belirtmek gerekir. Bunun yanı sıra oldukça kapsamlı bir kavram olan eğitim olgusunun tek bir tanımla ifade edilmesi olanaklı değildir. Özünde eğitimin bir tür denge mekanizması olduğuna ilişkin ifadeler de yer almaktadır (Kızılloluk, 2007, 27). Denge mekanizması deyimi, eğitimin bir yandan sosyal adaletin sağlanması üzerindeki etkisi, öte yandan ekonomik kalkınma ve gelir adaletinin sağlanabilmesindeki aktif rolü göz önünde bulundurularak kullanılmaktadır. Her iki açıdan da eğitim, bireylerin davranışlarını şekillendirerek toplum için yararlı, istenen davranış ve tutumların yaygın hale gelmesini, istenmeyen davranışlarınsa dışsal etkiler olmaksızın bertaraf edilmesini sağlayarak etkide bulunmaktadır (Ertürk, 1988, 13).

Eğitime yönelik belli başlı tanımlamalar, eğitimin fonksiyonel etkisi üstünde durmaktadır. Örnek olarak, eğitim kişilerde varolan, genel olarak doğuştan getirilen yeteneklerin kullanılabilir duruma getirilmesinde öncü olmaktadır (Koç, 2007, 44). Bu manada eğitim, kişilerin ekonomik sistem içerisindeki rollerini belirlemektedir. Bu özelliği ile eğitimin, kişilerin mesleki beceri ve bilgiler edinerek, yaşamlarını ekonomik olarak refah içerisinde sürdürebilmeleri adına meslek edinmelerine yardımcı olan bir fonksiyonundan da söz etmek gerekmektedir. Gerçekten de günümüz dünyasında ekonomik işleyişin gerektirmekte olduğu bilgi ve beceriler, yalnızca doğru ve yeterliliğe sahip eğitim süreçleri nihayetinde elde edilebilmektedir. Eğitim insanlara, ekonomik sistemle örtüşen zihinsel ya da fiziksel nitelikler kazandırmaktadır (Adem, 1993). Söz konusu nitelikler, insanların ekonomik sistemden alacakları payda oldukça mühim bir rol oynamaktadır. Başka bir deyişle insanların yaşamlarını nasıl sürdürecekleri üzerinde eğitimin son derece önemli bir etkisi bulunmaktadır.

Eğitimdeki evrensel amaçlardan biri de kişilerin doğru karar alma kapasitelerini artırmak ve bu sayede insanların kendilerini tanıyabilmelerine, davranışlarını kontrol edebilmelerine ve kendilerini geliştirmelerine olanak sağlamaktadır (Koç, 2007, 45). Buna karşın, eğitimin etkisi sadece kişilerin yaşamlarına ve gelişimlerine odaklanmış değildir. Eğitim sonucunda, insanların edinmiş oldukları beceri ve yetkinlikler yalnızca söz konusu insanlar için değil toplumun tamamı için de pozitif etkiler yaratmaktadır. Pozitif dışsallık şeklinde de ifade edilebilecek bu durum, aslında eğitim ve eğitime ayrılacak kaynakların önem düzeyini daha fazla yükselten bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir toplumda eğitimin sağladığı dışsallıklar, genel olarak şöyle sıralanabilir (Ünal, 1996, 212):

- Etkili bir demokrasinin geliştirilmesi ve demokratik tutumların yaygınlaştırılması.
- Piyasaların verim düzeyini yükselterek teknolojik gelişmelere uyum sağlanması.
- Suç oranının azaltılmasıyla adli sisteme yapılan harcamaların azaltılması.
- Düşük gelir düzeyinin neden olduğu işsizlik ödemeleri ya da kamu sağlığı harcamaları gibi bütçeye yük getiren maliyetlerin düşürülmesi.
- Sermaye piyasalarındaki etkinliğin artırılarak ekonomiye katkı sağlanması.
- Sürücülere verilen eğitimlerle trafik kazası ve bu kazaların neden olduğu maliyetlerin azaltılması.
- Kamu kurumları tarafından verilen hizmetlerin yanında gönüllü yardım hizmetlerinde de artış sağlanması.
- Eğitim kurumlarınca verilen çocuk bakım hizmetleriyle kadınların işgücüne katılım olanaklarının artırılması.

Doğal olarak, eğitimin en önemli katkılarından birisinin ekonomi üzerine olması beklenmektedir. Bir ülkedeki büyüme, istihdam düzeyi, enflasyon oranları ve yatırım seviyesi biçimindeki makroekonomik göstergeleriyle bahsi geçen ülkenin eğitime verdiği önem arasında direkt bir ilişkinin varlığı söz konusudur. Eğitim, inovasyona ve teknolojik gelişmelere olanak sağlayarak ekonomik gelişme üzerinde oldukça önemli etkilerde bulunmaktadır (Koç, 2007, 45).

Eğitim politikaları ve bu politikalar sonucunda meydana gelen eğitim sistemiyle ekonomik gelişme ilişkisi ekonominin alanına girmekte olan mal ve hizmetlerin üretimi, bu mal ve hizmetlerin tüketim düzeyi, istihdam oluşturulması, refah seviyesinin yükseltilmesiyle sağlanan gelirlerin paylaşılması gibi temel unsurlar çerçevesinde meydana gelmektedir (Gümüş, 2012, 126). Buna göre, eğitimin ülkelerin ekonomilerine etkilerinin aşağıdaki gibi sıralanabilir (Ergün, 2011, 6):

- Eğitim, mesleki ve teknik alanda bilgi birikimi sağlayarak işgücünün artmasını sağlar.
- Eğitim insanların yeniliklere açık olmalarını sağlar, girişimci ruhlarını ortaya çıkarır, tüketicilerin eğitilmelerini ve bu sayede sanayileşmede destekleyici rol üstlenir.
- Eğitim yeni buluşlar ve teknolojik gelişmelerin ortaya çıkmasında ve kabul edilmesinde kilit rol oynar.
- Eğitim mevcut işgücü kalitesinin artmasını sağlar, otomasyonun sağlıklı biçimde oluşabilmesine katkıda bulunur.
- Eğitim sayesinde yeni teknolojik ilerlemeler hızlı bir şekilde üretim süreçlerinin artmasına yardımcı olur.

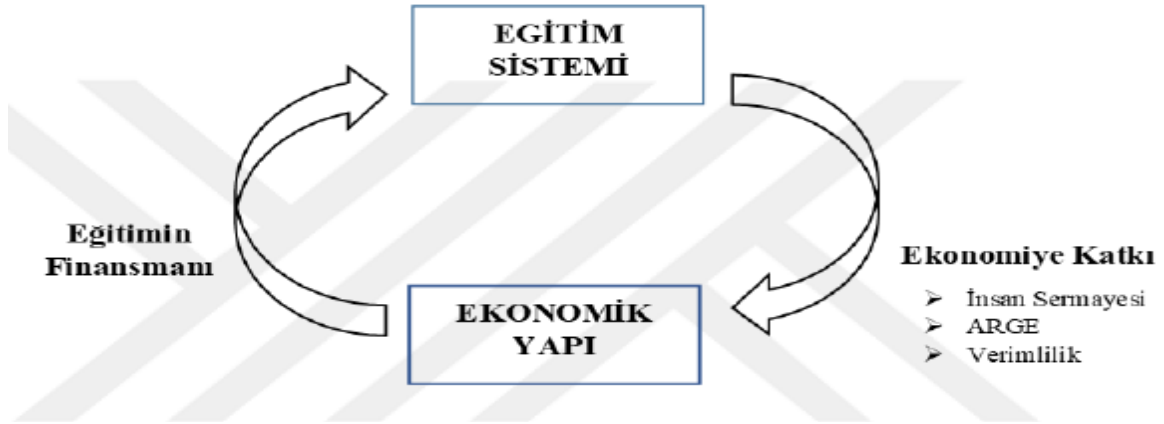
– Eğitim sayesinde işgücü mobilitesi artar, insanların yurt içinde olduğu kadar uluslararası piyasalar içerisinde de iş bulma olanakları olur.

– Eğitimin katkısı sonucunda insanlar ekonomik ya da politik kararlar alırken daha analitik ve akılcı tutumlara sahip olurlar. Bu da üretkenlik ve ekonomik gelişmelere katkıda bulunur.

Eğitimin ekonomik ilerlemeye bu anlamdaki etkisi, direkt ya da dolaylı bir şekilde olabilmektedir. İnsan sermayesi kapasitesinin artırılması yolu ile mal ve hizmet üretiminde artış sağlanması, eğitimin ekonomik gelişme ve ilerlemelere direkt etkisinin en önemli örneği olarak kabul edilmektedir (Tural, 1994, 342). Öte yandan, eğitimin toplumun ve kişilerin dünya görüşlerinde de değişiklikler yaratarak daha bilimsel ve akılcı bakış açılarına sahip olmalarını sağlaması ve bu sayede ekonomide ve teknoloji alanında ilerleme sağlanmasına olanak tanınması dolaylı katkılardan birisi olarak kabul edilmektedir (Koç, 2007,45; Gülbeden, 1991, 87).

Eğitim ve ekonomi arasındaki ilişkinin yukarıda ifade edilen özellikleri dikkate alındığında, eğitim ekonomisi biliminin aslında karşılıklı etkileşim içerisinde olan iki yönlü bir ilişkiyi incelediğini dile getirmek yanlış olmayacaktır (Karataş ve Çankaya, 2011,134). Bunların ilki, ekonominin eğitimi ne şekilde karşılayacağı, başka bir ifade ile eğitimin finansmanı, bir diğeryse eğitimin ekonomiye nasıl katkı sağlayacağına yöneliktir. Her ikisi de esasında birbirlerini besleyen süreçler konumundadır. Ekonomiden eğitime kaynak sağlandıkça, eğitimin de ekonomiye katkı düzeyinde artış meydana gelmektedir. Eğitim ekonomisinin temel faktörleri olarak ifade edilen eğitim ve ekonomik yapı arasındaki etkileşim Şekil 1’de görülmektedir.

Ekonomi ve eğitim finansmanı arasında Şekil 1 üzerinde gösterildiği gibi bir ilişkinin bulunduğunu belirtmek gerekir. Bu ilişki doğrultusunda, eğitim sistemi ekonomik yapılara belli başlı mekanizmalar aracılığıyla katkıda bulunmakta, ekonomik yapıysa eğitim sistemine finansman sağlamaktadır (Karataş ve Çankaya, 2011, 136). Bu döngü içerisinde eğitimin fonksiyonu özetle, ekonomideki gereksinimlere uygun fiziksel ve zihinsel işgücünü sunmaktır. Ekonomi için gereken işgücünün sağlanmasıysa önemli ölçüde eğitim arz ve talebinin doğru bir biçimde tasarlanabilmesi ile olanaklı olabilmektedir. Ekonomik bakımdan gelişmiş ülkelerde eğitim arz ve talebinin bir denge üzerine oturtulduğu görülmektedir. Eğitim arz ve talebinin doğru ve dengeli olarak sağlanması eğitimin kalkınma üzerindeki rol ve etkinliğini de belirleyici olmaktadır.

Şekil 1. Eğitim ve Ekonomik Yapı İlişkisi.

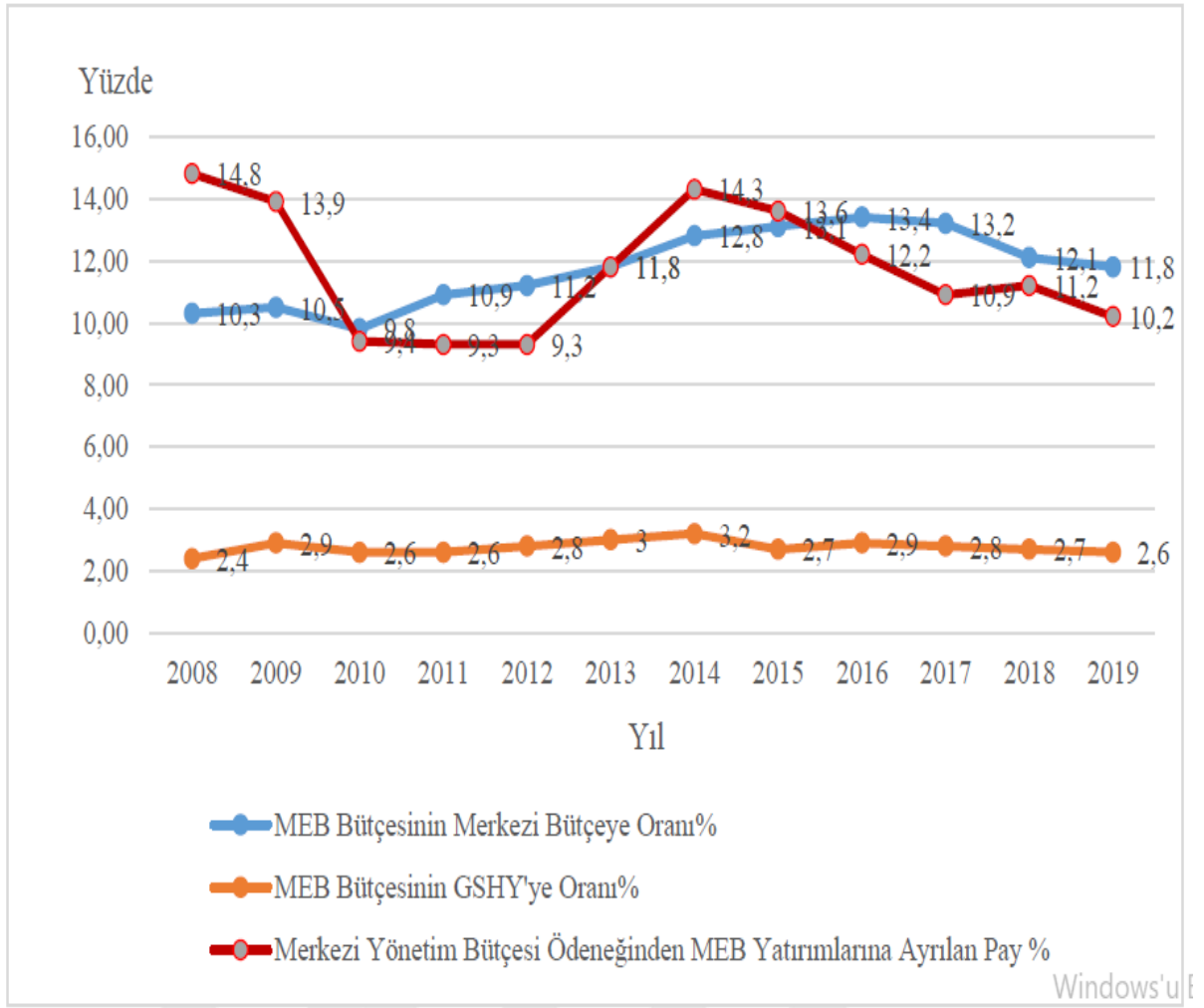
Kaynak: Karataş ve Çankaya, 2011, 136.

2.1.3. Türkiye’de Eğitim Harcamaları

Türkiye’de eğitim finansmanındaki en önemli kaynak, Milli Eğitim Bakanlığı’na (MEB) ayrılmakta olan bütçe, başka bir ifadeyle kamu kesimi aracılığı ile gerçekleştirilen eğitim harcamalarıdır. Bütün eğitim harcamalarına ayrıntılı bir biçimde göz atıldığında, Türkiye’deki eğitim finansman kaynakları şöyle sıralanabilir (Tuzcu, 2004):

- Genel bütçeden (merkezi yönetim bütçesinden) ayrılan paylar.
- İlköğretim için 4306 sayılı Yasa uyarınca ilgili kişilerden alınan paralar.
- Yükseköğretim için 2547 sayılı Yasa kapsamında öğrencilerden alınan paralar.
- Çıraklık ve Meslekî-Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonundan ayrılan paylar.
- Eğitim kurumlarının döner sermaye işletmelerinden elde edilen gelirler.
- Okul yardım dernekleri aracılığı ile elde edilen gelirler.
- İl özel idarelerinin bütçelerinden ayrılan paylar.
- Gerçek ve tüzel kişilerden alınan yardım ve bağışlar.
- Yurtdışındaki kişi ve kuruluşlar ile uluslararası örgütler tarafından sağlanan fon, destek ve hibeler.

En önemli eğitim finansman kaynağı olarak görülen MEB bütçesinin ve bunun genel bütçe ve gayri safi yurtiçi hâsıla (GSYH) içindeki payının gelişimine Şekil 2’de yer verilmiştir:

Şekil 2. MEB Bütçesinin Gelişimi (TÜİK, 2022)

Şekil 2 üzerinde MEB bütçesinin GSYİH'ye oranında 2014 yılının ardından dikkat çekici bir düşüş yaşandığı, bu durumunsa MEB yatırımlarının merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki halihazırda düşük olan payının daha da düşmesine yol açtığı gözle çarpılmaktadır.

Genel itibarı ile Türkiye'deki toplam eğitim harcamalarının diğer ülkelerle karşılaştırması yapıldığında, düşük seviyede kaldığı, özellikle öğrenci başına yapılmakta olan harcamalar bağlamında OECD üyesi ülkeler içerisinde bir hayli geride kaldığı anlaşılmaktadır (Akın Mart ve Kartal, 2021, 43). Bunun yanında ülkemizde eğitim için ayrılan kaynaklardaki yetersizlikten dolayı, eğitimin ekonomik gelişme üstündeki etki düzeyinin yüksek olmadığı dile getirilmektedir (Pamuk ve Bektaş, 2014, 84). Ayrıca, Türkiye'de ekonomik gelişme üzerinde makine ve teçhizat biçimindeki fiziksel yatırımların payının insan sermayesine oranla daha yüksek olduğu görülmektedir (Karataş ve Çankaya, 2011, 144).

Bu saptamalardan Türkiye’de eğitime yapılan harcamaların seviye ve etkinliğinin yetersiz olduğu sonucuna varılmaktadır. Bu olumsuzluk, eğitime ayrılan kaynaklardaki yetersizlikle birlikte uygulanan politikaların doğru olmamasından da kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Öte yandan, kamu eğitim harcama politikaları oluşturulurken sağlanacak kaynaklar karşılığında ne gibi beklentiler ve elde edilecek sonuçların söz konusu beklentileri hangi düzeyde karşıladığına da dikkat edilmesi gerekmektedir (Karataş ve Çankaya, 2011, 142). Buna göre eğitim harcamalarına yönelik etkinliğin uygun ölçüt ve göstergeler kullanılarak analiz edilmesinin önemi çok büyüktür. Bu noktadan yola çıkarak, çalışmanın ileriki bölümlerinde Türkiye’de kamu eğitim harcamalarının ekonomik gelişime ve BM SKA Nitelikli Eğitim hedeflerine ulaşmaya sağladığı katkılar ele alınacaktır.

2.2. İlgili Araştırmalar

Tuzcu (2021) Eğitim Ekonomisi adlı kitabında, Türkiye’de ve Dünya’da eğitim harcamalarının her geçen yıl artış gösterdiğini belirtmektedir. Nitekim 2000 ile 2016 yılları arasında öğrenci başına harcamaların diğer ülkelerde 3.987 \$ seviyelerinden 8.067 \$ seviyelerine çıktığını; Türkiye’de ise 1.073 \$ seviyesinden 5.568 \$ seviyelerine yükseldiğini belirtmektedir. Diğer ülkelerde yapılan eğitim harcamalarının 2000 yılında Türkiye’de yapılan harcamaların ise 1,4 katı seviyesinde olduğunu belirtmektedir.

Türkmen Kılıç (2022) yüksek lisans tezinde ailelerin eğitim harcamalarının mutlak suretle olduğunu belirterek bu harcamaların il, ilçe ve köy olarak azalma gösterdiğini ifade etmektedir. En fazla eğitim harcamalarının illerde olduğunu ve bu harcamaların velilerin durumlarına göre farklılık gösterdiğini belirtmektedir.

Ulusoy (2013) kitabında, dünyadaki ülkelerin pek çoğunda eğitim hizmetlerinin tümünün kamusal hizmet şeklinde algılandığı ve devletler tarafından finanse edildiğini belirtmektedir. Türkiye’deyse önceki dönemlerde eğitim hizmetinin kamu tarafından karşılandığı görülmektedir. Bununla beraber bazen politikalar geliştirilerek harcamaların özel kesime yönlendirildiği durumlar da yaşanmaktadır. Yine eğitim hizmetlerinin kamu finansmanı ile birlikte özel finans kaynaklarının da işin içine koyularak hizmet sektörüne kaynak yaratılmaya çalışıldığı görülmektedir.

Kurul (2012) eğitime finansman kaynağı yaratılmasının ve bunun sürekliliğinin sağlanmasının önemli ve gerekli olduğunu vurgulamaktadır. Türkiye’de vatandaşlar tarafından, eğitim kampanyası ve buna benzer etkinliklerle, okullar ve ek eğitim binaları,

işlik ve atölyeler, araziler ve bina bağışları ya da doğrudan bağışlar yoluyla eğitime kaynaklar oluşturulduğu görülmektedir.

Yılmaz (2014) çalışmasında, okulların gereksinimlerinin ve finansman taleplerinin karşılanması gerektiği belirtmektedir. Bu konuda yardım ve desteğin ise devletten eğitim isteyen kişilerin eğitim maliyetlerini karşılamada sorumluluklarının olduğunu ifade etmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve çözümlenmesinde kullanılan tekniklere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma niceldir, betimsel tarama modeliyle yapılmıştır. Zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin, çocuklarının eğitimi için 2023-2024 öğretim yılında yaptıkları eğitim harcamaları ortaya çıkarılmaya çalışıldığından, betimsel açıdan tespitine yönelik olup bu model kullanılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2023-2024 öğretim yılı güz yarısında, Denizli il merkezinde zihinsel engelli çocuğu olan aileler oluşturmaktadır. Örneklem seçimine gidilmemiş, veriler Polis Amca Özel Eğitim ve Uygulama Okulu'ndaki öğrencilerin ailelerinden toplanmıştır. Veri toplama aracı, çocuğu o okulda olan ailelere ulaştırılmıştır. Geri toplanan araçlar incelenmiş ve 99'unun bu araştırmada kullanılmasının uygun olduğuna karar verilmiştir. Ailelerin bazı özelliklere göre dağılımları Tablo 3.1'de verilmiştir.

Tablo 3.1. Ailelerin Özelliklerine Göre Dağılımı

	Kategoriler	<i>f</i>	%
Anne eğitim düzeyi	İlkokul mezunu	64	64,6
	Ortaokul ve üzeri mezun	35	35,4
Baba eğitim düzeyi	İlkokul mezunu	36	36,4
	Ortaokul mezun	32	32,3
	Lise ve üzeri mezun	31	31,3
Ev durumu	Kendilerinin	49	49,5
	Kira	50	50,5
Çocuk sayısı	1-2	64	64,6
	3 ve üzeri	35	35,4
Zihinsel engelli çocukların cinsiyeti	Kız	33	33,3
	Erkek	66	66,7
Aile birlikteliği	Birlikte	83	83,8
	Ayrı (boşanmış)	16	16,2

Tablo 3.1’de görüldüğü gibi, zihinsel engelli çocuğu olan ailelerde, anne eğitim düzeyi büyük oranda (% 64,6) ilkokul mezunudur, % 35,4’ü ortaokul ve üzeri düzey mezunudur. Babaların % 36,4’ü ilkokul, % 32,3’ü ortaokul mezunu ve % 31,3’ü lise ve üzeri düzey mezunudur. Ailelerin % 50,5’i kendi evinde oturmakta, % 49,5’i ise kirada oturmaktadır. Ailelerin % 64,6’sı 1-2 çocuğa sahipken, % 35,4’ünde 3 ve daha fazla çocuğa sahiptir. Ailelerin % 66,7’sinde zihinsel engelli çocuğun cinsiyeti erkek, % 33,3’ünde ise kızdır. Ailelerin % 83,8’i karı-koca olarak birlikte yaşamakta, % 16,2’si ise ayrı yaşamaktadır (boşanmıştır).

3.3. Veri Toplama Aracı

Veriler, bu araştırmanın danışmanı olan Dr. Gökhan Tuzcu tarafından geliştirilen “Ailelerin, Çocukları İçin Yaptığı Eğitim Harcamaları” isimli form kullanılarak toplanmıştır. Bu formun kullanılmasının uygun olduğu, pilot uygulama sırasında ortaya çıkmıştır. Form, bu araştırmanın içeriğine ve amacına uygundur, kullanışlı, güvenilir ve geçerlidir. İki uzmandan alınan görüşler bunu kanıtlanmıştır.

Veri toplama aracı, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, ana-babanın eğitim düzeyi, ana-babanın mesleği, ailenin aylık ortalama geliri, ailenin yaşadığı evin kira olup-olmadığı, çocuğun cinsiyeti, ana-babanın boşanmış olup-olmadığı vb sorular yer almaktadır. İkinci bölümde, ailelerin zihinsel engelli çocukları için bir ayda yaptığı eğitim harcamalara ilişkin sorular yer almaktadır. Ailelerden, harcama kalemlerinin karşısına bir ayda yaptıkları ortalama harcama tutarlarını TL olarak yazmaları istenmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmacı, verilerin toplandığı özel eğitim okulunda görev yapmaktadır. Velileri yakından tanımaktadır. Bu nedenle araştırmacı, velilerle birebir görüşmüş ve verileri toplamıştır.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Toplanan veriler, bilgisayar ortamına aktarılmış ve sınıflandırılmıştır. Yüzde ve frekanslar halinde çözümlenmiş ve çizelgeler haline getirilmiştir. Harcama miktarlarının, hangi değişkenlere göre farklılaştığını ortaya koyabilmek için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve bağımsız gruplar için t testi kullanılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, zihinsel engelli çocukları olan ailelerden elde edilen veriler çözümlenmiş, tablolar halinde verilerek yorumlar yapılmıştır.

4.1. Betimsel İstatistikler

Burada, araştırmaya gönüllü olarak katılan ana-babalardan elde edilen veriler çözümlenerek tablolar halinde verilmiş ve yorumlar yapılmıştır.

Bu bağlamda, anne-baba meslekleri ile aylık gelir dağılımlarına ilişkin bulgular Tablo 4.1’de görülmektedir.

Tablo 4.1. Anne-Babanın Mesleği ve Aylık Geliri

	Kategoriler	<i>f</i>	%
Anne mesleği	Ev hanımı	89	89,9
	Farklı sektörlerde çalışan	10	10,1
Baba mesleği	İşçi	80	80,8
	Memur	19	19,2
Aylık gelir	Asgari ücreti ve altında	37	37,4
	11.501 ₺ - 20.000 ₺	32	32,3
	21.000 ₺ ve üzerinde	30	30,3

Tablo 4.1 incelendiğinde, zihinsel engelli çocuğu olan velilerdin anne meslekleri dağılımı incelendiğinde büyük oranda % 89,9 oranıyla ev hanımı olduğu görülürken çok az kısmı % 10,1’i farklı alan ve mesleklerde çalışmaktadır. Dolayısıyla annelerin büyük kısmı çalışmamaktadır. Babaların mesleki dağılımının % 80,8 oranla işçi olduğu görülürken % 19,2’si ise memur olarak çalışmaktadır. Ailelerin aylık gelir dağılımının % 37,4’ü asgari ücret ve altında gelire sahip iken % 32,3’ü 11.501 - 20.000 ₺ ve % 30,3’ü 21.000 ₺ ve üzerinde gelire sahip oldukları görülmektedir.

Zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin çocuklarının eğitim harcaması olarak herhangi bir harcama yapmadıkları alanlara ilişkin bilgiler Tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.2. Herhangi Bir Eğitim Harcaması Yapılmayan Alanlar

	Miktar	f	%
Servis Ücreti	0 ₺	99	100,00
Aidat Ücreti	0 ₺	99	100,00
Beslenme Ücreti	0 ₺	99	100,00
Okul gezisi Ücreti	0 ₺	99	100,00
Özel Eğitim ve Rehberlik Ücreti	0 ₺	99	100,00
Diğer Ücretler	0 ₺	99	100,00

Tablo 4.2. incelendiğinde zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin çocuklarının eğitim harcaması olarak herhangi bir harcama yapmadıkları alanların, servis ücreti, aidat ücreti, beslenme ücreti, okul gezisi ücreti, özel eğitim ve rehberlik ücreti ile diğer ücretler olarak herhangi bir harcama yapmadıklarını belirtmişlerdir. Özel eğitim öğrencilerinin ulaşım ve servis ücretleri taşıma kapsamında alındığından dolayı MEB tarafından karşılanmaktadır. Bu nedenle veliler bu konuda herhangi bir harcama yapmadıklarını belirtmişlerdir. Yine özel eğitim okullarında aidat ödemesi yapılmamaktadır. Özel eğitim kapsamındaki zihinsel engelli çocukların beslenmeleri de MEB tarafından karşılanmaktadır. Bu nedenle beslenme gideri olarak herhangi bir harcama olmadığı belirtilmiştir. Zihinsel engelli çocukları olan ailelerin okul gezi harcaması olarak herhangi bir harcama yapmadıkları görülmektedir. Zihinsel engelli çocukların özel eğitim ve rehberlik harcamaları devlet tarafından karşılanmaktadır. Dolayısıyla velilere özel eğitim ve rehberlik hizmetlerinde herhangi bir harcama çıkarılmadığı görülmektedir. Okulda diğer harcamalar alanında herhangi bir harcama çeşit ve miktarı yazılmamıştır.

Zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin, çocuklarının giyim-kıyafet harcamalarına ilişkin veriler Tablo 4.3'te görülmektedir.

Tablo 4.3. Giyim (Kıyafet) Harcamaları

Kategoriler	f	%
250 ₺ ve altında	33	33,3
251 ₺ ile 400 ₺ arasında	32	32,3
401 ₺ ve üzerinde	34	34,3

Tablo 4.3 incelendiğinde, zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin çocuklarının eğitim harcaması kapsamında kıyafet harcamalarında oranlar birbirine çok yakın olmakla birlikte en yüksek oran % 34,3 ile 400 ₺ ve üzerine harcama yaptıklarını belirtenlere aittir. Bunu % 33,3 oranla 250 ₺ ve altında harcama yaptığını belirtenler ve % 32,3 oranla 251 ₺ ile 400 ₺

harcama yapanlar izlemektedir. Buna göre zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin çocuklarının eğitim harcaması kapsamında kıyafet harcamalarında 401 ₺ ve üzerinde harcama yapanlar daha fazladır. Bunun nedeni, kıyafetlerin oldukça pahalı olması ve çocuklara daha fazla kıyafet alınması olabilir. Çocuk kıyafetlerinin oldukça pahalı olduğu da kamuoyunda bilinmektedir.

Zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin, çocuklarının eğitim malzemeleri harcamalarına ilişkin veriler, Tablo 4.4'te görülmektedir.

Tablo 4.4. Eğitim Malzemeleri Harcamaları

Kategoriler	<i>f</i>	%
80 ₺ ve altında	37	37,4
81-150 ₺ arasında	32	32,3
151 ₺ ve üzerinde	30	30,3

Tablo 4.4'te de görüldüğü gibi zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin çocuklarının eğitim malzemesi harcamalarında, en yüksek oran % 37,4 ile 80 ₺ ve altında olanlardır. Bunu 81 ₺ ile 150 ₺ arasında harcama yapanlar % 32,3 oranla ve 151 ₺ ve üzerinde harcama yapanlar % 30,3 oranla izlemektedir. Bulgulara göre zihinsel engelli çocukları olan velilerin çocuklarının eğitim malzemesi harcamalarının büyük oranda 80 ₺ ve altında olduğu söylenebilir.

Eğitim malzemeleri alımı için yapılan harcamaların yüksek olmamasının nedeni, kitapların ve okuldaki malzemelerin tamamının devlet tarafından karşılanmasıdır (ücretsiz olmasıdır).

Zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin çocuklarının özel beslenme harcamalarına ilişkin veriler, Tablo 4.5'te görülmektedir.

Tablo 4.5. Özel Beslenme Harcamaları

Kategoriler	<i>f</i>	%
0 ₺ (Yok)	47	47,5
100 - 4.000 ₺	52	52,5

Tablo 4.5. incelendiğinde, zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin çocuklarının özel beslenme harcamalarıyla ilgili olarak en yüksek oran % 52,5 oranla 100 - 4.000 ₺ harcama yapanlar oluşturmaktadır. Bunu % 47,5 oranla harcama yapmayanlar izlemektedir. Buna göre zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin yarısından fazlasının çocuklarının özel beslenme

harcamaları bulunmaktadır ve bu harcamalar aylık 100 ₺ ile 4.000 ₺ arasında değişmektedir. Bunun nedeni, bazı öğrencilerin perhizinin olmaması nedeniyle okul tarafından verilen yemeği yemesi ve ilave harcamaya gerek kalmamasıdır. Ancak harcama yapanların ve üst olarak da 4.000 ₺ harcama yapılmasının nedeni, öğrencinin perhizli olması ya da özel mamayla beslenmesinden dolayı yüksek harcama yapılmasıdır.

Zihinsel engelli çocuğu olan velilerin çocuklarının yıl sonu etkinliği harcamalarına ilişkin bilgiler Tablo 4.6’da verilmiştir.

Tablo 4.6. Yıl Sonu Etkinliği Harcamaları

Kategoriler	<i>f</i>	%
0 ₺	64	64,6
45 - 250 ₺	35	35,4

Tablo 4.6’da görüldüğü gibi, zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin çocuklarının yıl sonu etkinliği harcamalarıyla ilgili olarak en yüksek oran % 64,6 ile harcama yapmayanlardır. Bunun yanında % 35,4 oranla 45 ile 250 ₺ harcama yaptığını belirtenler bulunmaktadır. Ailelerin büyük kısmının yılsonu etkinliği için harcama yapmadığını belirtmesinin nedeni, çocukların engel durumunun ağır olmasından dolayı yıl sonu etkinliğinin yapılamaması olabilir.

Zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin, çocukları için yaptıkları sağlık harcamaları, Tablo 4.7’de görülmektedir.

Tablo 4.7. Sağlık Harcamaları

Kategoriler	<i>f</i>	%
200 ₺’den az	34	34,3
201 ₺ ile 400 ₺ arası	30	30,3
401 ₺ ve üzeri	35	35,4

Tablo 4.7’de görüldüğü gibi, zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin çocuklarının sağlık harcamalarıyla ilgili olarak en yüksek oran % 35,4 ile 401 ₺ ve üzerinde harcama yapanlardır. Bunu % 34,3 oranla 200 ₺’den az harcama yapanlar ve % 30,3 oranla 201 ₺ ile 400 ₺ arasında harcama yapanlar izlemektedir. Araştırmada zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin çocuklarının sağlık harcamalarıyla ilgili olarak aylık mutlaka harcama yaptıkları görülmektedir.

Zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin, çocuklarının özel cihaz harcamalarına ilişkin veriler, Tablo 4.8’de görölmektedir.

Tablo 4.8. Özel Cihaz Harcamaları

Kategoriler	<i>f</i>	%
0 ₺	50	50,5
200 ₺ ve üzeri	49	49,5

Tablo 4.8’de göröldüğü gibi, zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin % 50,5’i çocuklarının özel cihaz kullanmalarından doğan harcama yapmamaktadır. Buna yakın oranda (% 49,5) 200 ₺ ve üzerinde cihaz harcamalarının olduğunu belirtmektedirler. Buna göre zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin yarısına yakınının çocuklarının özel cihaz kullanmalarından doğan harcamalarının olduğu söylenebilir.

Özel cihaz kullanmayan öğrencilerin bu alanda harcamaları bulunmazken, özel cihaz kullanmak zorunda olan öğrencilerin ise cihaz kullanmaları nedeniyle harcamalarının olmasıdır.

Zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin çocuklarının bez harcamalarına ilişkin veriler Tablo 4.9’da görölmektedir.

Tablo 4.9. Bez Harcamaları

Kategoriler	<i>f</i>	%
0 ₺	32	32,3
135 ₺ ile 500 ₺ arası	33	33,3
501 ₺ ve üzeri	34	34,3

Tablo 4.9’da göröldüğü gibi, zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin çocuklarının bez harcamalarına ilişkin en yüksek oran % 34,3 ile 501 ₺ ve üzerinde harcama yapanlardır. Bunu % 33,3 oranla 135-500 ₺ harcama yapanlar ve % 32,3 oranla hiç harcama yapmayanlar izlemektedir. Diğer bir deyişle, zihinsel engelli çocuğu olan ailelerden, çocuklarının bez harcaması olanların oranı oldukça yüksektir.

Özel eğitim öğrencilerinden bazılarının bez kullandığı ve bundan dolayı da eğitim harcaması kapsamında aylık ciddi rakamlarda harcama yapmış olmaları nedeniyle değişen tutarlarda harcamalar bulunmaktadır.

4.2. Alt Problemlere İlişkin Bulgular

Bu araştırmanın alt problemleri şunlardır:

1) Aileler, zihinsel engelli çocuklarının eğitimi için hangi harcamaları yapmaktadırlar?

2) Bir aile, zihinsel engelli bir çocuğun eğitim alması için bir ayda ortalama kaç lira harcamaktadır?

3) Ailelerin yaptığı harcamalar;

- Ana-babanın gelir durumuna göre değişmekte midir?
- Ana-babanın mesleğine göre değişmekte midir?
- Ana-babanın eğitim durumuna göre değişmekte midir?
- Ana-babanın yaşadığı eve göre değişmekte midir?
- Ana-babanın çocuk sayısına göre değişmekte midir?
- Ana-babanın çocuklarının cinsiyetine göre değişmekte midir?

Bu üç alt probleme yönelik çözümlenmeler aşağıda ve ilerleyen sayfalarda verilmiştir.

4.2.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi şudur: “Aileler, zihinsel engelli çocuklarının eğitimi için hangi harcamaları yapmaktadırlar?” Bu probleme yanıt olan veriler, Tablo 4.10’da görülmektedir.

Tablo 4.10. Ailelerin Yaptığı Harcamaların Dağılımı (TL)

	En Az	En Çok
Ulaşım (Servis ücreti)	0	0
Kıyafet-Giyim	0	1.500
Eğitim malzemesi	0	500
Aidat	0	0
Yemek	0	0
Özel beslenme	0	4.000
Okul gezisi	0	0
Yılsonu etkinliği	0	500
Sağlık gideri	0	2.500
Özel eğitim ve rehabilitasyon	0	0
Cihaz	0	3.000
Bez	0	2.000
Diğer	0	0

Tablo 4.10’da görüldüğü gibi, zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin çocuklarının eğitimi için yaptığı harcamalar 13 türden oluşmaktadır. Bunlar: Ulaşım (servis ücreti), kıyafet-giyim, eğitim malzemesi, aidat, yemek, özel beslenme, okul gezisi, yıl sonu etkinliği, sağlık gideri, özel eğitim ve rehabilitasyon, cihaz, bez ve diğer harcamalar.

Ulaşım (servis ücreti), aidat, yemek, okul gezisi, özel eğitim ve rehabilitasyon ile diğer harcamalar alanında herhangi bir harcama yapılmamaktadır. Bu alanlarda harcama yapılmamasının nedeni, bu harcamaların devlet tarafından (merkezi yönetim bütçesinden / genel bütçeden) karşılanması ya da çocuğun engelinin ağırlığından dolayı bu tür etkinliklere katılmamasıdır.

Bazı aileler hiç harcama yapmazken, bazı aileler ise değişen miktarlarda harcama yapmaktadır.

En fazla harcama 4.000 ₺ ile özel beslenme için yapılırken, bunu 3.000 ₺ ile cihaz harcaması, 2.500 ₺ ile sağlık harcaması, 2.000 ₺ ile bez harcaması, 1.500 ₺ kıyafet harcaması, 500 ₺ ile eğitim malzemesi ve yılsonu etkinliği harcamaları izlemektedir.

Zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin çocuklarının aylık harcamalarıyla ilgili olarak en yüksek miktarın “özel beslenme” olması, bu çocukların özel gıda ve takviyeler almalarının sonucu olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bu öğrencilerin beslenmeleri de farklılık göstermektedir. Bu durum, her ne kadar beslenmeleri, merkezi yönetim bütçesi (genel bütçe) sayesinde okul tarafından sağlansa da ailelerin çocuklarının özel beslenmeleri için ciddi harcamalar yapmalarına neden olduğu da anlaşılmaktadır. Yine zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin çocuklarının cihaz kullanmalarından dolayı harcamalarının da yüksek olduğu görülmektedir. Zihinsel engelli olan bu çocukların kullanmaları gereken cihazlar düşünüldüğünde, oldukça yüksek sayılabilecek harcama yapıldığı da söylenebilir. Ayrıca zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin çocukları için yaptıkları sağlık ve bez harcamalarının da yüksek olduğu ve bu harcamaları sürekli yaptıkları düşünüldüğünde önemli bir miktar olduğu görülmektedir. Bu harcamalarından çok daha az miktarda kıyafet ve eğitim malzemesi harcaması yaptıkları araştırmada ulaşılan bir diğer harcamadır. Ancak bu harcamalar, diğer harcamaların yanında oldukça az miktarda kalmaktadır.

Zihinsel engelli çocukların bez, özel beslenme ve cihaz harcamaları, eğitim almasalar da yapılacaktır. Ancak eğitim (okul) sürecinde bunların düşmesi, kaybolması ve eğitimden kaynaklı olarak daha fazla tüketilmesi ve kullanılması söz konusudur. Bu bağlamda bu harcamalar “eğitim harcamaları” kapsamında tutulmuştur. Örneğin, evde kullandığı bezin

kalitesi ile okulda kullandığı bezin kalitesi aynı olmamaktadır. Beslenme ve cihaz harcamaları da farklı olmaktadır.

4.2.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi şöyledir: “Bir aile, zihinsel engelli bir çocuğun eğitim alması için bir ayda ortalama kaç lira harcamaktadır?” Bu problemin çözümünde kullanılan veriler, 2023-2024 öğretim yılı güz yarısında ailelerden toplanmıştır ve Tablo 4.11’de görülmektedir.

Tablo 4.11. Ailelerin Aylık Ortalama Harcama Dağılımı (TL)

	$\bar{X}$
Ulaşım (dolmuş, servis ücreti)	0
Kıyafet-Giyim	398,5
Eğitim malzemesi	162,0
Aidat	0
Yemek	0
Özel beslenme	314,4
Okul gezisi	0
Yılsonu etkinliği	0
Sağlık gideri	437,5
Özel eğitim ve rehabilitasyon	0
Cihaz	198,5
Bez	397,3
Diğer	0

Tablo 4.11’de görüldüğü gibi zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin çocuklarının eğitimi için yaptığı harcamalar, kıyafet-giyim, eğitim malzemesi, özel beslenme, sağlık, cihaz ve bez alanındadır. Aylık harcamaların ortalamasına bakıldığında, en yüksek tutar 437,5 ₺ ile sağlık harcamasıdır, bunu 398,5 ₺ ile kıyafet harcaması izlemektedir. Bez alımı için yapılan harcama ise ortalama 397,3 ₺’dir ve 3. sırada yer almaktadır. Bunları 314,4 ₺ ile özel beslenme harcaması, 198,5 ₺ ile cihaz harcaması ve 162,0 ₺ eğitim malzemesi harcamaları izlemektedir.

– “Kıyafet-giyim harcaması”; ailesi tarafından özel eğitim öğrencilerinin okulda giymesi için aldığı giyim-kuşam (ayakkabı, pantolon, gömlek, tshirt, kazak vb) malzemeleridir.

– “Eğitim malzemesi harcaması”; ailesi tarafından özel eğitim öğrencilerinin okulda eğitim-öğretim etkinliklerinde kullanmaları amacıyla aldıkları ders araç-gereçleridir.

– “Özel beslenme harcaması”; ailesi tarafından özel eğitim öğrencilerinin okulda beslenmeleri için aldıkları yiyecek ve içeceklerdir.

– “Sağlık harcaması”; ailesi tarafından özel eğitim öğrencilerinin okul zamanlarında kullanmaları için aldıkları tıbbi içerikli malzemelerdir.

– “Cihaz harcaması”; ailesi tarafından özel eğitim öğrencilerinin okulda kullanmaları için aldıkları tıbbi cihazlardır.

– “Bez harcaması”; ailesi tarafından özel eğitim öğrencilerinin okulda kullanmaları için aldıkları ve çocuklarında kullandıkları bezlerdir.

Yüksek ortalamadaki harcamaların genellikle zihinsel engel durumundan kaynaklandığı görülürken en yüksek ortalamanın sağlık harcaması olduğu görülmektedir. Ailelerin çocuklarının sağlıkları için en fazla harcamayı yaptıkları görülmektedir. Bu durum, ailelerin çocuklarının sağlıklarını önemsediklerini de göstermektedir. Yine bu doğrultuda bez ve özel beslenme ve cihaz harcamaları da zihinsel engel durumundan kaynaklı harcamalar olarak görülebilir. Bu harcamalar sadece eğitim harcamaları olmayıp olağan durumlarda da yapılabilecek harcamalar olarak görülebilir. Ancak kıyafet ve eğitim harcamalarının bu harcamalar içinde yeri oldukça az yer tutmaktadır.

4.2.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi şöyledir: “Ailelerin yaptığı harcamalar;

– Ana-babanın gelir durumuna göre değişmekte midir?

– Ana-babanın mesleğine göre değişmekte midir?

– Ana-babanın eğitim durumuna göre değişmekte midir?

– Ana-babanın yaşadığı eve göre değişmekte midir?

– Ana-babanın çocuk sayısına göre değişmekte midir?

– Ana-babanın çocuklarının cinsiyetine göre değişmekte midir? ”

Bu probleme çözüm olarak yapılan analiz sonuçları, aşağıda ve ilerleyen sayfalarda verilmiştir.

Ailelerin yaptığı harcamaların, ailenin gelir durumuna göre Ki Kare analizi sonuçları, Tablo 4.12’te görülmektedir.

Tablo 4.12. *Ailelerin Yaptığı Harcamaların, Ailenin Aylık Gelir Durumuna Göre Ki Kare Analizi*

	Ailenin Gelir Durumu			Toplam	p
	Asgari ücret ve altında	11.501 ₺ - 20.000 ₺	21.000 ₺ ve üzerinde		
Kıyafet-Giyim	37	32	30	99	,22
Eğitim malzemesi	37	32	30	99	,44
Özel beslenme	37	32	30	99	,07
Sağlık gideri	37	32	30	99	,76
Cihaz	37	32	30	99	,87
Bez	37	32	30	99	,20

Tablo 4.12’de görüldüğü gibi, ailelerin yaptığı harcamalar, ailelerin aylık gelirine göre farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Ailelerin aylık geliri ile ailelerin yaptığı kıyafet-giyim, eğitim malzemesi, özel beslenme, sağlık harcaması, cihaz ya da bez harcamaları arasında anlamlı fark olmadığı söylenebilir. Dolayısıyla zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin, çocuklarının eğitim harcamalarının kıyafet-giyim, eğitim malzemesi, özel beslenme, sağlık harcaması, cihaz ya da bez harcamalarında gelirlerine göre değişiklik göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Ailelerin yaptığı harcamaların anne mesleğine göre Ki Kare analizi sonuçları Tablo 4.13’te verilmiştir.

Tablo 4.13. *Ailelerin Yaptığı Harcamaların Anne Mesleğine Göre Ki Kare Analizi*

	Anne Mesleği		Toplam	p
	Ev Hanımı	Farklı Sektörlerde Çalışan		
Kıyafet-Giyim	89	10	99	,14
Eğitim malzemesi	89	10	99	,98
Özel beslenme	89	10	99	,40
Sağlık gideri	89	10	99	,57
Cihaz	89	10	99	,04*
Bez	89	10	99	,49

Tablo 4.13’te görüldüğü gibi, zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin yaptığı harcamalar, anne mesleklerine göre kıyafet-giyim, eğitim malzemesi, özel beslenme, sağlık harcaması ve bez harcamalarında farklılık göstermemektedir ($p>0,05$), ancak cihaz harcamalarında anlamlı fark göstermektedir ($p<0,05$). Diğer bir deyişle zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin cihaz harcamaları ile anne meslekleri arasında anlamlı ilişki olduğu ve

anne mesleğine göre cihaz harcamalarının farklı olduğu söylenebilir. Diğer harcamalar ile anne mesleği arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Ailelerin yaptığı harcamaların baba mesleğine göre Ki Kare analizi sonuçları, Tablo 4.14'te verilmiştir.

Tablo 4.14. *Ailelerin Yaptığı Harcamaların Baba Mesleğine Göre Ki Kare Analizi*

	Baba Mesleği		Toplam	p
	İşçi	Memur		
Kıyafet-Giyim	80	19	99	,70
Eğitim malzemesi	80	19	99	,83
Özel beslenme	80	19	99	,60
Sağlık gideri	80	19	99	,91
Cihaz	80	19	99	,41
Bez	80	19	99	,19

Tablo 4.14'te görüldüğü gibi, zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin yaptığı harcamalar, baba mesleklerine göre kıyafet-giyim, eğitim malzemesi, özel beslenme, sağlık harcaması, cihaz ve bez harcamalarında farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Diğer bir deyişle zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin eğitim harcamaları ile baba meslekleri arasında anlamlı ilişki olmadığı ve baba mesleğine göre eğitim harcamalarının farklılık göstermediği söylenebilir.

Ailelerin yaptığı harcamaların, anne eğitim düzeyine göre Ki Kare analizi sonuçları Tablo 4.15'te verilmiştir.

Tablo 4.15. *Ailelerin Yaptığı Harcamaların Anne Eğitim Düzeyine Göre Ki Kare Analizi*

	Anne eğitim düzeyi		Toplam	p
	İlkokul mezunu	Ortaokul ve üzeri mezun		
Kıyafet-Giyim	64	35	99	,26
Eğitim malzemesi	64	35	99	,25
Özel beslenme	64	35	99	,56
Sağlık gideri	64	35	99	,90
Cihaz	64	35	99	,48
Bez	64	35	99	,94

Tablo 4.15'te görüldüğü gibi, zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin yaptığı harcamalar, anne eğitim düzeylerine göre kıyafet-giyim, eğitim malzemesi, özel beslenme,

sağlık harcaması, cihaz ve bez harcamalarında farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Diğer bir deyişle zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin eğitim harcamaları ile anne eğitim düzeyleri arasında anlamlı ilişki olmadığı ve anne eğitim düzeylerine göre eğitim harcamalarının farklılık göstermediği söylenebilir.

Ailelerin yaptığı harcamaların baba eğitim düzeyine göre Ki Kare analizi sonuçları, Tablo 4.16'da verilmiştir.

Tablo 4.16. *Ailelerin Yaptığı Harcamaların, Baba Eğitim Düzeyine Göre Ki Kare Analizi*

	Baba eğitim düzeyi			Toplam	p
	İlkokul mezunu	Ortaokul mezunu	Lise ve üzeri mezun		
Kıyafet-Giyim	36	32	31	99	,38
Eğitim malzemesi	36	32	31	99	,67
Özel beslenme	36	32	31	99	,47
Sağlık gideri	36	32	31	99	,91
Cihaz	36	32	31	99	,01*
Bez	36	32	31	99	,17

Tablo 4.16'da görüldüğü gibi, zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin yaptığı harcamalar, baba eğitim düzeylerine göre kıyafet-giyim, eğitim malzemesi, özel beslenme, sağlık harcaması ve bez harcamalarında farklılık göstermediği ($p>0,05$) görülmüştür. Ancak cihaz harcamaları ile baba eğitim düzeyi arasında anlamlı ilişki vardır. Diğer bir deyişle, zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin eğitim harcamaları ile baba eğitim düzeyleri arasında cihaz harcamaları dışında anlamlı ilişki olmadığı ve baba eğitim düzeyleri ile cihaz harcamaları arasında ise anlamlı ilişki olduğu söylenebilir.

Ailelerin yaptığı harcamaların, yaşadıkları eve göre Ki Kare analizi, Tablo 4.17'de görülmektedir.

Tablo 4.17. *Ailelerin Yaptığı Harcamaların, Yaşadıkları Eve Göre Ki Kare Analizi*

	Yaşadıkları ev		Toplam	p
	Kendilerinin	Kira		
Kıyafet-Giyim	49	50	99	,25
Eğitim malzemesi	49	50	99	,06
Özel beslenme	49	50	99	,13
Sağlık gideri	49	50	99	,06
Cihaz	49	50	99	,36
Bez	49	50	99	,87

Tablo 4.17’de görüldüğü gibi, zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin yaptığı harcamaların, yaşadıkları eve göre kıyafet-giyim, eğitim malzemesi, özel beslenme, sağlık harcaması, cihaz ve bez harcamalarında farklılık göstermemektedir ($p>0,05$), aralarında bir ilişki yoktur. Diğer bir deyişle, zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin eğitim harcamaları ile yaşadıkları evin kendilerine ait olması ya da kira olması arasında anlamlı ilişki olmadığı söylenebilir. Harcamalar, yaşanan evin mülkiyet durumuna göre değişmemektedir.

Ailelerin yaptığı harcamaların, çocuk sayılarına göre Ki Kare analizi, Tablo 4.18’de görülmektedir. Zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin yaptığı harcamalar, çocuk sayılarına göre kıyafet-giyim, eğitim malzemesi, özel beslenme, sağlık harcaması, cihaz ve bez harcamalarında farklılık göstermemektedir ($p>0,05$), aralarında bir ilişki yoktur. Diğer bir deyişle, zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin eğitim harcamaları ile çocuk sayıları arasında anlamlı ilişki olmadığı söylenebilir. Harcamalar, çocuk sayısına göre değişmemektedir.

Tablo 4.18. *Ailelerin Yaptığı Harcamaların Çocuk Sayılarına Göre Ki Kare Analizi*

	Çocuk sayısı		Toplam	p
	1-2	3 ve üzeri		
Kıyafet-Giyim	64	35	99	,98
Eğitim malzemesi	64	35	99	,22
Özel beslenme	64	35	99	,49
Sağlık gideri	64	35	99	,10
Cihaz	64	35	99	,16
Bez	64	35	99	,90

Ailelerin yaptığı harcamaların, çocukların cinsiyetine göre Ki Kare analizi, Tablo 4.19’da verilmiştir.

Tablo 4.19. *Ailelerin Yaptığı Harcamaların Çocukların Cinsiyetine Göre Ki Kare Analizi*

	Çocukların cinsiyeti		Toplam	p
	Kız	Erkek		
Kıyafet-Giyim	33	66	99	,04*
Eğitim malzemesi	33	66	99	,13
Özel beslenme	33	66	99	,31
Sağlık gideri	33	66	99	,05
Cihaz	33	66	99	,15
Bez	33	66	99	,68

Tablo 4.19’da görüldüğü gibi, zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin yaptığı harcamalar, çocukların cinsiyetine göre eğitim malzemesi, özel beslenme, sağlık harcaması, cihaz ve bez harcamalarında farklılık göstermemektedir ($p>0,05$), aralarında ilişki yoktur. Ancak kıyafet-giyim harcamaları ile çocukların cinsiyeti arasında anlamlı ilişki vardır ($p>0,05$). Diğer bir deyişle, zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin eğitim harcamaları ile çocuklarının cinsiyeti arasında ilişki, yalnızca kıyafet-giyim harcamalarında vardır.

BEŞİNCİ BÖLÜM: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, toplanan verilerin ve yapılan çözümlerinin tartışılması ve tartışmalara paralel olarak geliştirilen öneriler yer almaktadır.

5.1. Tartışma ve Sonuç

Zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin anne meslekleri, büyük oranda ev hanımı iken, oldukça az bir bölümü farklı alan ve mesleklerde. Diğer bir deyişle, annelerin büyük bir bölümü gelir getirici bir işte çalışmamaktadır, ev hanımı konumundadır. Babaların büyük bölümü işçidir, memur olarak çalışanlar da oldukça çoktur. Babaların tamamı bir işte çalışmakta ve gelir elde etmektedir.

Zihinsel engelli çocuğu olan aileler, ulaşım (servis), okul aidatı, beslenme, okul gezisi ve özel eğitim-rehberlik hizmetleri için herhangi bir harcama yapmamaktadır. Özel eğitim öğrencilerinin ulaşım ücretleri, taşınmalı eğitim kapsamında olduğu için MEB tarafından (merkezi yönetim bütçesinden) karşılanmaktadır. Bununla birlikte özel eğitimde aileler okul aidatı ödememektedir. Engelli çocukların beslenmeleri MEB tarafından (merkezi yönetim bütçesinden) karşılanmaktadır, bu nedenle aileler herhangi bir harcama yapmamaktadır.

Ayrıca zihinsel engelli çocuğu olan aileler, okul gezisi için herhangi bir harcama yapmamaktadır. Bunun nedeni, orta ve ağır düzeyde zihinsel engelli olan öğrencilerin okul dışına götürülmemesi ya da bu öğrencilerin okula geliş-gidişini sağlayan taşıma şirketleri (servisler) tarafından ücretsiz yapılmasıdır.

Engelli öğrencilerin hangi tür engele sahip oldukları, kamuya ait rehberlik ve araştırma merkezleri (RAM) tarafından yapılan tanılama ve yerleştirme işlemleri sonucunda ortaya konulmaktadır. Bu işlemler için ana-babadan ücret alınmamaktadır (devlet tarafından karşılanmaktadır).

Zihinsel engelli öğrenciler, devlete ait özel eğitim okullarına devam ederken, özel sektöre ait özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde de eğitim ve rehberlik hizmeti alabilmektedir. Diğer bir deyişle hem kamu, hem özel sektörden yararlanabilmektedirler. Örneğin, özel sektöre ait özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde, dil terapisi çalışmalarına katılmaktadırlar, fizyoterapi çalışmalarına katılmaktadırlar, haftada ortalama 3 saat ders almaktadırlar. Bu hizmetler için de ana-babadan ücret alınmamaktadır (devlet tarafından karşılanmaktadır).

“Diğer harcamalar” alanında aileler herhangi bir harcama yapmamaktadır.

Zihinsel engelli çocuğu olan aileler, çocukları için kıyafet-giyim, eğitim malzemesi, özel beslenme, sağlık, cihaz ve bez harcamaları yapmaktadır. Kıyafet-giyim harcamaları, miktar olarak birbirine çok yakın olmakla birlikte, en yüksek harcama ayda ortalama 400 ₺ ve üzerindedir. Eğitim malzemesi alımına ilişkin en yüksek miktar 80 ₺ ve altındadır, 151 ₺ ve üzerinde harcama yapanlar da vardır.

Zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin yarısından fazlası, çocukları için özel beslenme harcaması yapmakta ve bu miktar 100 - 4.000 ₺ arasında değişmektedir. Bu oran ve harcama miktarı oldukça yüksek olarak saptanmıştır. Bu harcamalar genellikle özel mama ve beslenme malzemeleri giderleri olup bu ürünler oldukça pahalıdır.

Ailelerin büyük çoğunluğu, çocuklarının yılsonu etkinlikleri ile ilgili olarak herhangi bir harcama yapmamaktadır, bir bölümü de 45 ile 250 ₺ arasında harcama yaptığını belirtmiştir.

Çocuklarının sağlığı için ailelerin bir ayda yaptığı en yüksek harcama, 401 ₺ ve üzerindedir.

Çocuklarının özel cihaz kullanmaları için ailelerin yarıdan fazlası harcama yapmamaktadır, yarıya yakını ise 200 ₺ ve üzerinde harcama yapmaktadır.

Ailelerin çoğu, çocuklarının bez gereksinimi için bir ayda ortalama 501 ₺ ve üzerinde harcama yapmaktadır.

Zihinsel engelli çocukların eğitimi için, devlet ve aile tarafından 13 farklı alanda harcama yapılmaktadır. Bunlar: Ulaşım (servis), kıyafet-giyim, eğitim malzemesi, aidat, yemek, özel beslenme, okul gezisi, yıl sonu etkinliği, sağlık, özel eğitim ve rehabilitasyon, cihaz, bez ve diğer harcamalar. Aileler, ulaşım (servis), aidat, yemek, okul gezisi, özel eğitim ve rehabilitasyon ile diğer harcamalar alanında herhangi bir harcama yapmamaktadır. Bunun nedeni, bu harcamaların merkezi yönetim bütçesinden karşılanmasıdır. Aynı zamanda bazı öğrenciler, engelinin ağırlığından dolayı bazı etkinliklere / çalışmalara katılamamaktadır.

Bazı aileler, hiçbir alanda harcama yapmamakta, bazı aileler ise değişen miktarlarda harcama yapmaktadır. Bir ayda yapılan en yüksek harcama 4.000 ₺ ile özel beslenme için yapılan harcamadır. Bunu 3.000 ₺ ile cihaz harcamaları, 2.500 ₺ ile sağlık harcaması, 2.000 ₺ ile bez, 1.500 ₺ kıyafet, 500 ₺ ile eğitim malzemesi ve yılsonu etkinliği harcamaları olduğu görülmüştür.

Ailelerin çocuklarının eğitimi için yaptığı harcamalar, kıyafet-giyim, eğitim malzemesi, özel beslenme, sağlık gideri, cihaz ve bez başlıklarında toplanmaktadır. Bir çocuk için ayda yapılan ortalama harcamalara bakıldığında, en yüksek olan 437,5 ₺ ile sağlık

harcamasıdır. Bunu 398,51 ₺ ile kıyafet harcaması izlemektedir. Bez harcaması ise 397,32 ₺ ile 3. sırada ve 314,4 ₺ ile özel beslenme harcaması 4. sıradadır. Ardından 198,5 ₺ ile cihaz harcaması ve 162,0 ₺ ile eğitim malzemesi alımı için yapılan harcamalar gelmektedir.

Ailelerin yaptığı harcamalar, ailenin aylık gelir durumuna göre farklılık göstermemektedir. Ailelerin yaptığı kıyafet-giyim, eğitim malzemesi, özel beslenme, sağlık, cihaz ve bez harcamaları arasında anlamlı ilişki yoktur.

Ailelerin yaptığı harcamalar, anne mesleklerine göre, kıyafet-giyim, eğitim malzemesi, özel beslenme, sağlık ve bez alanlarında farklılık göstermemektedir. Ancak cihaz harcamalarında anlamlı farklılık vardır.

Ailelerin yaptığı harcamalar, baba mesleklerine ve anne eğitim düzeylerine göre kıyafet-giyim, eğitim malzemesi, özel beslenme, sağlık, cihaz ve bez harcamalarında farklılık göstermemektedir.

Ailelerin yaptığı harcamalar, baba eğitim düzeylerine göre, kıyafet-giyim, eğitim malzemesi, özel beslenme, sağlık ve bez harcamalarında farklılık göstermemektedir, ancak cihaz harcamaları ile baba eğitim düzeyi arasında anlamlı ilişki vardır.

Ailelerin yaptığı harcamalar, yaşanan eve ve çocuk sayısına göre kıyafet-giyim, eğitim malzemesi, özel beslenme, sağlık harcaması, cihaz ve bez harcamalarında farklılık göstermemektedir, aralarında ilişki yoktur.

Ailelerin yaptığı harcamalar, çocukların cinsiyetine göre, eğitim malzemesi, özel beslenme, sağlık, cihaz ve bez harcamalarında farklılık göstermemektedir, aralarında ilişki yoktur. Ancak kıyafet-giyim harcamaları ile çocukların cinsiyeti arasında anlamlı ilişki vardır.

5.2. Öneriler

– Engelli öğrencilere ilişkin bu araştırmaya benzer araştırmalar, diğer il ve ilçelerde de yapılmalı ve sonuçlar karşılaştırılmalıdır.

– Aileler tarafından yapılan harcama türleri arasında en yüksek olanı “sağlık” için yapılandır. Bu nedenle zihinsel engelli öğrencilerin sağlık harcamaları devlet tarafından (merkezi yönetim bütçesinden) karşılanmalıdır.

– Zihinsel engelli öğrencilerin eğitim harcamalarının tamamının devlet tarafından (merkezi yönetim bütçesinden) karşılanmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Adem, M. (1993). *Ulusal Eğitim Politikamız ve Finansmanı*. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını, No: 172, Ankara.
- Akın Mart, Ö., Kartal S. (2021). “Türkiye’deki Eğitim Harcamalarının Değerlendirilmesi”. *MSKÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 1, Sf. 37-53.
- Ergün, M. (2011). *Eğitim ve Kalkınma*, 3.Sosyal Bilimler Sempozyumu, Bölgesel Kalkınmada Eğitimin Rolü, Dicle Üniversitesi Sosyal Araştırmalar Merkezi, Diyarbakır, s.1-15.
- Ertürk, S. (1988).“Türkiye’de Eğitim Felsefesi Sorunu”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:3, s.11-16.
- Gülbeden, D. (1991). *Eğitimin Etkenliği ve Türkiye’de Öğretim ile Ekonomik Gelişme Ölçüleri Arasındaki İlişkiler*. Uzmanlık Tezi, MPM, Verimlilik Ölçme ve İzleme Bölümü, Ankara.
- Gülcan, M. C. (2008). *Kamu Harcamaları İçinde Eğitim ve Sağlık Harcamalarının Yeri, Ekonomik Etkiler ve Türkiye Uygulaması*, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi.
- Gümüş, A. T. (2012). Eğitim Hakkının Dönüşümü. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 3 Sayı:1, Sf.119-134.
- Güngör, G. Ve Göksu, A. (2013). Türkiye’de Eğitimin Finansmanı Ve Ülkeler Arası Bir Karşılaştırma. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Üniversitesi Dergisi*, 20(1), 59-72.
- Karataş, M. ve Çankaya, E. (2011), Türkiye’de Beşeri Sermaye ve Ekonomik Büyüme İlişkisinin Analizi, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, Cilt 18, Sayı 1, Sf. 105-214.
- Kızılloluk, H. (2007). Ekonominin Eğitimin Amaçları ve İçeriği Üzerindeki Etkileri. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt.8, Sayı 1, s.22-36.
- Koç, H. (2007). Eğitim Sisteminin Finansmanı. Gazi Üniversitesi *Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı.29, s.39-50.
- Kurul, N. (2012). *Eğitimin Finansmanı*. Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Pamuk, M. ve Bektaş, H. (2014). Türkiye’de Eğitim Harcamaları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: ARDL Sınır Testi Yaklaşımı. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 77-90.
- Söyler, İ. (2009). Yüksek Öğretimin Finansmanı: Yeni Beklentiler ve Hedefler Işığında Normatif Bir Yaklaşım. *Sayıştay Dergisi*, Sayı:72, Ankara, s.3-26.
- Tural Kurul, N. (1994). Küçük İşletmelerde Endüstri Meslek Lisesi Mezunlarının Kullanımı, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt:27, Sayı:1, ss.336-351.
- Tural Kurul, N. (2002). *Eğitim Finansmanı*. Anı Yayıncılık, Ankara.

- Tuzcu, G. (2004). Eğitimin Finansman Gereklere ve Boyutları, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı:163.
- Tuzcu, G. (2006). *Eğitimde Vizyon 2023 ve Avrupa Birliği'ne Giriş Süreci*. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Tuzcu, G. (2021), *Eğitim Ekonomisi*, Pegem A Yayını, Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (TÜİK). (2022). *Eğitim İstatistikleri*. Erişim tarihi: 07.09.2023. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Egitim,-Kultur,-SporveTurizm-105>
- Türkmen Kılıç, Ö. (2022). *Okulöncesi eğitimde maliyet-yarar çözümlemesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ulusoy, B. (2013). Household education expenditure of families at primary education level. *Journal of educational sciences Research*, 3(1), 1-27.
- Ünal, I. (1996). *Eğitim ve Yetiştirme Ekonomisi*. 1. Baskı, Torun Matbaası, Ankara.
- Yılmaz, T. (2014). *Eğitim Ekonomi İlişkisine Eleştirel Bir Yaklaşım*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.